

ГЕОРГИ РУСАФОВ

ЦАР ГЛУПАН

chitanka.info

Живял някога един цар.

Преди да наследи престола на баща си, народът го наричал правичката — царското синче Глупан. Но щом станал цар, както всички владетели на света, и той бил заобиколен веднага от ласкатели. Те плъзнали като охлюви край него. Дебнели всичко каквото правел. Ловели всяка дума, която отронвала устата му. И всякога на всичко се възхищавали.

Кихнел ли например новият цар, същия миг около него се струпвала цяла дружина царедворци с ухилени до уши лица. Всички пляскали с ръце, всички кокорели очи и един през други се надпреварвали кой по-хубаво да похвали кихавицата на царя.

— Ах, чухте ли?... — хълцали задъхано едни. — Чухте ли как мъдро кихна нашият повелител?!

— Божествено!... Божествено!... — квакали с просълзени от умиление очи други. — Така сигурно кихат само боговете!

Трети пропълзвали до трона, надигали нагоре глави, проточвали шии и с овлажнели от възторг клепки молели царя:

— Позволи ни, господарю, да погледаме по-отблизо божествените ти ноздри, които умеят така мъдро да кихат!...

Сетне всички граквали в хор:

— О, мъдър, мъдър си ни ти, повелителю наш!

Друг път — след като не обелвал дума по цяла седмица — Глупан най-сетне отварял уста и проговарял:

— Даааа — водата е мокра!

Или:

— Тъйййй — две и две правят четири!

Тутакси пред него пак изниквали като че ли изпод земята царедворците и отново подхващали:

— Чухте ли?... Чухте ли каква мъдрост отрониха божествените уста на нашия господар?!... Ах, мъдър, мъдър си ни ти, повелителю наш!

Така минавали ден след ден, година след година и неусетно новият цар бил прославен като най-мъдрия владетел на света. Това, разбира се, не било голяма беда — за кой ли властелин не се разправят всякакви смехории! Но не щеш ли, Глупан наистина повярвал, че нямало по-мъдър от него на земята. И за да покаже на всички своята

мъдрост, той заповядал да разгласят навред из страната, че ще напълни с жълтици чифт дисаги на оногова, който успее да го излъже...

Още същия ден към царския дворец се проточила пъстра върволица от стари и млади, богати и бедни, умни и глупави люде. И всички носели със себе си по чифт празни дисаги, защото всички били сигурни, че в двореца ще излъжат лесно царя и ще им напълнят дисагите със злато. Но там каквото и да разказвали кандидатите за царските жълтици, каквито и небивалици да измисляли, през цялото време Глупан ги слушал мълчаливо, чешел невъзмутимо червения си врат и накрая все отвърщал:

— Марш! Това не е лъжа, а истина!

Така всички напускали двореца му с празни дисаги.

Накрая и Голчо от Голтупан решил да опита късмета си при Глупан...

Нахранил той една сутрин куцото си магаре Марко Дългоухи, праметнал на гърба му като другите люде чифт големи празни дисаги и — куцук-куцук! — двете сиромашки души поели дългия път за царските палати. Вървели без почивка ден, два, три и рано-рано на четвъртата заран Голчо потропал с кривака си на дворцовите порти.

Отворил му вратата сам Глупан, който по туй време се разхождал наблизо със свитата си. Като чул защо е дошъл Голчо чак от Голтупан с куцото си магаре и като видял големите празни дисаги на магарешкия гръб, царят се изсмял гръмогласно:

— Ха-ха!... Вижте го тоя дрипльо, толкова е сигурен в печалбата, че докарал и магарето си да му отнесе дисагите с жълтиците! Рибата е още в морето, а цървуланко вече приготвил тигана да я пържи... Хо-хо! — кискал се до задъхване цар Глупан и възхитен от собственото си остроумие, по едно време започнал да се търкаля по земята пред очите на слисаното магаре.

Царедворците подскачали като гумени топки край Глупана, пулели очи един към друг и се надпреварвали да гракат:

— Чухте ли?... Чухте ли как умно го каза нашият господар — рибата още в морето, а цървуланко приготвил тигана да я пържи!... Ах, какъв ум, ах, какво остроумие!

— Да, да, да — какъв ум, какво остроумие!

— И тоя гольо дошъл да дели мегдан с такъв ум!... Ха-ха!

Най-сетне — след като се изморили да гракат и квакат — царедворците отвели госта от Голтупан в залата, където царят изслушвал кандидатите за жълтиците му... Глупан се изкачил на трона, надул се, па се обърнал строго към Голчо:

— Хайде, голю, започвай да лъжеш! Но знай, че само ако не успееш да ме излъжеш и да спечелиш жълтиците, ще заповядам да ти ударят сто тояги на голо, та да запомниш кога си ходил да надлъгваш най-мъдрия от мъдрите царе на света!... Е, кажи каква лъжа има да ми казваш!

— Не съм трепал толкова път от Голтупан до тука, за да те лъжа, твое величество! — отвърнал смирено Голчо. — Дошъл съм в двореца ти самата правда да ти кажа, че да си получа онова, което по наследство ми се пада да взема от тебе...

И започнал да разказва:

— Край нашето село има един дълбок сух кладенец...

— Че край кое село няма сух кладенец? — прекъснал го Глупан и пак се разсмял. — Това ли ти е лъжата, голю?... Ха-ха!... Гответе тоягите, царедворци, ама по-дебели подберете!... Ха-ха!

— Един ден запретнах крачоли, засуках ръкави и започнах да копая сухия кладенец... — продължил Голчо, като че ли бил оглушал за думите на царя. — Копях ден, копах година, ала вместо да излезе вода, тъмната дупка изведнъж светна! Огледах се и видях, че съм издълбал цялата земя и съм излязъл от долната ѝ страна. „Хубава работа — рекох си, — ами сега накъде!“ И да си призная, твое величество, доста се изплаших... Та как да не се изплашиш, брате! Нагоре бездна, която дори птиче не може да прехвъркне, а наоколо — земя чужда, земя непозната. Но тъкмо се чудех какво да правя, гледам — към мене тичат запъхтени двама мъже, облечени от главата до краката с коприна, а на кръстовете им се люшкат едни такива голееми саби... „Сбогом, животец!“ — рекох си аз и се приготвих да се прощавам с душицата си. Но щом се приближиха до мене, непознатите мъже взеха да ми се кланят. „Ела, казват, гостенино от Горната земя, с нас в двореца, че царят ни благоволи да те повика!...“ Няма що, в ръцете им бях — ни е да бягаш, ни е да се опъваш! — и тръгнах. Докато вървахме по пътя за царския палат, най-много ме зачуди едно нещо: накъдето и да се обърнех, пред очите ми навсякъде се мяркаха само магарешки тръни. Надзърнех ли в градините край пътя, в лехите

вместо лалета и шибой стърчаха навсякъде магарешки тръни. Повдигнех ли глава към прозорците на къщите, в саксиите се мъдреха важно-важно пак магарешки тръни. Но едва в двореца разбрах защо магарешките тръни бяха на такава голяма почит в тая страна... Когато ме отведоха в залата, дето трябваше да се срещна с царя, просто щях да припадна от изненада — на трона седеше едно породисто магаре с корона на главата! Коронясаното магаре ме гледаше усмихнато и ми кимаше за поздрав с дългите си уши. Да, както две и две правят четири, така ми беше вече ясно, че този дългоух усмихнат магарец бе царят на тази чудна страна!... Все пак не можах да се стърпя и се обърнах към моите водачи:

„Бре, хора, свършили ли са се в царството ви човеците, та на трона ви се е разположил този магарец!... Или може би зле виждам?“

„Много добре си виждаш, гостенино — обясни ми единият от тях, — на трона ни наистина седи едно от ушите до копитата си чистокръвно магаре!“

„Че защо него сте си избрали за цар?“ — още не можех да проумея аз.

„Защото сме умен народ... Знаем, че всички царе по света са малко подобни или изцяло приличат на магаретата, затуй си избрахме за цар това чистокръвно магаре, та да сме си на чисто с него — каквато и магария да извърши, прощаваме му, нали си е магаре!...“

В туй време дългоухият владетел ме покани да седна на празното кресло до трона му и започна да ме разпитва:

„Като идваш от Горния свят, пътниче, не си ли чувал да има там едно село с хубавото име Голтупан?“

„Голтупан ли? — надух се тозчас аз от гордост, че славата на моето родно село е достигнала толкова далече, веднага щом чух името му. — Как да не съм чувал за Голтупан, твое величество, когато там съм се родил, там съм израсъл и сега направо от него идвам тука!“

„Така ли! — светнаха на свой ред и очите на негово дългоухо магарешко величество. — Че ти тогава, човече, сигурно можеш да ми кажеш дали е жив моят петдесет и пети братовчед Марко Дългоухи — едно такова скромничко, куличко магаре! Познаваш ли го, слушал ли си нещо за него?... Горкият княз, той е единственият от нашата дългоуха царстваща династия, за когото досега не знам дали е жив и затуй нищо не съм сторил за благоденствието му!“

„Чакай, твое величество, не е ли лявото ухо на този дългоух княз откъснато по средата?“ — запитах аз нетърпеливо.

„Точно така!... Този благороден белег, според фамилната книга на нашата династия, моят царствен братовчед е спечелил на един рицарски турнир още на младини... Но нима познаваш княз Марко Дългоухи?“

„Има си хас да не го познавам! — викнах аз гордо-гордо и още повече се надух. — Та това е моето магаре Марко Дългоухи!... Виж го ти, милия ми Марко, да бъде княз, в жилите му да тече царска кръв, а досега нищо да не ми обади за това свое величие!... Каква скромност!“

„Жив ли е; кажи ми по-бързо жив ли е моят петдесет и пети царствен братовчед Марко Дългоухи?“ — чак се надигна от трона си развълнуваното магаре цар, като чу думите ми.

„Жив е, бре, жив е! — побързах да го успокоя аз. — Докато бях горе, на Горната земя, той всеки ден си изяждаше по две кошчета слама, похапваше си чат-пат и магарешки тръни на селския мегдан, изпиваше и по две ведра бистра водица!...“

При тази вест магарето-цар скочи от трона, протегна шия и изрева от радост така силно, че всички стъкларии в залата зазвъняха. Сетне изтича по обкованите със злато мраморни стъпала на трона и се тръшна върху постлания с персийски килим под, па започна да се търкаля и реве като малаче в локва през юли. С една дума, твое величество, магарето-цар изрази радостта си чисто по магарешки. Но да си кажа правичката, царю честити, дългоухото величество изпълни тази магария много по-хубаво и много по-мъдро, отколкото твоя милост направи същото тази сутрин, когато ме посрещна.

Досега цар Глупан слушал мълчаливо, не прекъсвал с нищо разказа на Голчо. Но при последните думи на сиромаха ревнал с цяло гърло над него:

— Какво-о-о-о!... Оня, дългоухият, бил по-мъдър от мене ли? От мене — най-умния, най-мъдрия, най... най... най...

— Да не искаш да кажеш, твое величество, че това е лъжа? — усмихнал се хитро Голчо.

При думата „лъжа“ Глупан се сепнал. Стиснал зъби, свил се отново на трона си и пак замълчал.

А Голчо продължил:

— При царя магаре прекарах три дни и три нощи. През цялото време славно си погуляхме и още по-славно се повеселихме. Но мъката ми по Голтупан и куцото ми магаре Марко Дългоухи, които не бях виждал кой знае откога, не ме напусна нито за минутка. Затуй ма четвъртата заран помолих дългоухия домакин да ми помогне да се върна на Горната земя. В началото той се мръщеше и не даваше дума да се издума за раздяла с мене. Но когато му казах, че това трябва да стане за доброто на неговия царствен петдесет и пети братовчед Марко Дългоухи, очите му начаса се просълзиха от умиление и тропна с предните си копита. Веднага в тронната зала влязоха ония същите, облечените в злато и коприна, които първия ден ме доведоха при него.

„Направете всичко каквото желае гостенинът ми от Горната земя, за да се прибере в родното си село!“ — заповяда им дългоухият цар.

Щом чуха повелята му, придворните ме оставиха да се сбогувам с царя, сетне ме отведоха при едно високо дърво. Когато рекох да видя върха на туй дърво, калпакът ми падна и пак нищо не зърнах — върхът му се губеше кой знае къде нагоре, забулен в облаците.

„Ето ти пътя за Горна земя, гостенино, на добър ти час!“ — рекоха водачите ми и си отидоха. Когато останах сам при високото дърво, тутакси се пипнах за дънера му и започнах да се катеря нагоре. Катерих се ден, катерих се година, докато най-сетне една утрин стигнах върха. И щом разгърнах облака, който забулват всичко пред очите ми, знаеш ли, царю честити, какво видях?... Стоят моят дядо и твоят дядо по средата на друг облак и се карат. Караха се, караха се, па по едно време взеха да се бият. Пата-кюта... пата-кюта! — бяхте моят дядо дядо ти, че чак пушек се дига. Скочих при тях и с мъка ги разтървах. Тогава от тях научих, че моят дядо биел дядо ти, защото едно време, когато дядо ми и твоят дядо пасли свинете на нашето село, дядо ти загубил селския шопар и моят дядо му помогнал да го намери. От благодарност дядо ти му обещал, че ще му напълни чифт дисаги с жълтици, когато стане цар... Но след туй той станал цар, оставил деца и внуци на престола си, а до ден-дневен не се е издължил на моя дядо!... Та сега дойдох при тебе, царю честити, не да те лъжа, както си помисли тая заран, а да си получа от тебе наследството — това, което твоят дядо дължи на дядо ми още от времето, когато двамата са пасли свинете на Голтупан!

— Каааааак!... Какво бръщолевиш ти, гольо! Чуваш ли се? — ревнол позелениял от гняв цар Глупан над Голча. — Дядото на най-мъдрия цар никога не е бил свинар!... С главата си ще платиш за тая лъжа, нещастнико!

— Какво каза, твое величество? — прекъснал го спокойно Голчо. — Лъжа ли е това, дето казах? Че ако е лъжа, заповядай да напълнят празните ми дисаги с жълтици, както си обещал пред целия народ... А ако пък е истина, няма що — наброй ми това, което дядо ти дължи на моя дядо!... Нали и така, и иначе царската дума на две не бива да става!

Глупан си прехапал езика.

И за да се отърве по-скоро от Голча, заповядал да му напълнят веднага дисагите с жълтици и да ударят десет тояги на куцото му магаре Марко Дългоухи, та по-бързо да се запилее със стопанина си към Голтупан. Далече от неговите очи, далече и от царедворците му, които едва скривали насмешливите си погледи от своя мъдър повелител...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.